

nego se ga more pritrpati raznim učnim predmetom, naj se. Kdor ravna umno in pre-mišljeno, ne bode namenu ljudske šole nikakor škodoval, marveč pospeševal ga bode, ker bode gojil mladino v zavedne domoljube in s tem storil domovini necenljivo uslugo. Če tudi v kasnejih letih izpuhti en del mladostnega navdušenja in idejalizma, nekaj bode ostalo, kar nikdar ne umre, česar noben vihar ne uniči in kar bode moža vodilo po pravem potu, namreč zavest in ponos, da „Avstrijanec sem!“

Žal, da o drugem delu svoje naloge, namreč o pospeševanju domoljubja zunaj šole ne morem tako obširno govoriti, kakor o prvem, preveč se mi je užé ta raztegnil — torej le nekaj malega. Ista psihologična načela kakor v šoli, vodijo naj učitelja tudi zunaj šole. Le gledé priložnosti je tu drugače. Kjer se priprosti národ zanima za dogodke dneva, morebiti kak časnik čita, tam naj izkuša učitelj mirno in brez pretirovanja pojasnjevati čitateljem tek politike, mirno in pomirljivo naj jim pojasnjuje dogodke v postavodajnih zborih ter poučuje o resnici one, ki vedno kričijo zoper davčna bremena. Pri-like najde učitelj ob raznih slovesnostih in veselicah po društvih, — vender bi v tem oziru učitelju raje nasvétoval, da je bolj malomaren, kajti po izkušnji sodim, da je to nehvaležno ali celo nerodovito polje vsled dejanskih razmer, kakeršne so merodajne skoro izključno po vseh krajih, ki so mi znani.

Povrnem se konečno še enkrat k prvemu delu svoje razprave. Mlada srca z vsemi svojimi nepokvarjenimi čutstvi so ono testo, iz katerega moremo ugnesti to, kar domovina od nas zahteva, vrle državljane. Gledé domoljubja je naloga vzgojiteljeva najlepša in pri tem najhvaležnejša; z ozirom na prihodnost pa je tem važnejša, ker s svojim delovanjem določujemo prihodnost in osodo mile domovine. Ako vzgojimo mladenčev in mož, deklet in žen, napojenih s pravim in čistim domoljubjem, osigurali smo domovini srečen obstanek, cveteč razvoj in neminljivost njene stare slave! Ako s svojim delovanjem to dosežemo, hvaležna nam bode naša ožja domovina ter naša splošna domovina — mila nam Avstrija.

Fr. Ivanec.

Knjiga Slovenska.

§. 38.

Druga trojica preslavna v staroslovenskem slovstvu je: I. Šafařík, II. Miklošič, III. Sreznevskij.

I. Pavel Josef Šafařík se je rodil 13. maja 1795 pod Tatrami v Kobeljarovu, selu Gemerske stolice, učil se je v Jeni, na vseučilišču v Pragi, služil v Bretislavi, bil potem od l. 1819 profesor in direktor gimnazijski v Novem Sadu, preselil se l. 1833 v Prago, kjer so ga vedam na korist vzdrževali vrli rodoljubi Jungman, Palacky in drugi, dokler postane vredovatelj Česk. Mus., knjižničar vseučiliški itd., ter umre 26. jun. 1861 v Rodavnu poleg Dunaja, a prepeljan v Prago počiva na protestantovskem pokopališču. — Pisal je čvrsto vže l. 1814 p. Musa Tatranska, l. 1818 s Palackym o česki poeziji itd. Tu naj imenujem le knjige, ktere se tičejo vseh Slovanov ter imajo veljavo v slovstvu staroslovenskem.

Geschichte der slawischen Sprache und Literatur nach allen Mundarten. Ofen, 1826. 8. XII. 524. — II. Prag, 1868. Angleški cf. Talvy. — To je v tej stroki prva vzajemna knjiga, ktero je vedno spopolnoval. — Über die Abkunft der Slawen nach Surowiecki (r. 1769, u. 1827 v Varšavi). Ofen, 1828. 8. 212. — Knjigi pa, po katerih je posvetil najbolj slavo Slovanov ter poslalil i sam sebe, ste: Starožitnosti Slovanské. V Pražé, 1836—37. 8. X. 1015. — Slovanský na-

rodopis. V Prazé, I. 1842. II. 1843. Zemévid slovanský. III. 1849. V teh knjigah je pokazal Šafařík, kaj so Slovani bili že nekdanj in kaj so še sedaj. Starozitnosti je ruski preložil Bodjanskij l. 1838, poljski Bonkowski l. 1842, nemški Mosig u. Wuttke l. 1843—44. — Narodopis ruski ^{Lojanskij} 1843, poljski Dahlmann 1843 itd. Deloma so prilastili si jih vsi rodovi slovanski, in če so tudi tu in tam popravili jih novejši učejaki, ostane vendar v tem oziru Šafaříku slava prvotna.

Za staroslovensko vedo znamenite so že na pr.: Uebersicht der slowenischen Kirchenbücher. V. Jahrb. d. Lit. 1829. — Monumenta illyrica. L. msc. 1839. — Die ältesten Denkmäler der böhmischen Sprache 1840. — Počatkové staročeške mluvnice l. 1845 itd. — Bistveno pospešili pa so jo spisi:

Mnicha Chrabra o pismenech Slovanskych l. 1851. — Památky dřevního písemnictví Jihoslovanův. Díl předchozí. V Prazé, 1851. — II. 1873. 8. IX. 130. (Život Konstantina ili Cyrilla, Methodia, Štepana, Simeona, Zakonník car. Št. Dušana itd. — Památky hlaholského písemnictví. V Prazé, 1853. 8. 160. — Glagolitische Fragmente. Prag, 1857. IV. Herausgegeben v. Dr. Höfler (Über d. Auffindung S. 1—12) u. Dr. Šafařík (Beleuchtung S. 13—62). — Ueber den Ursprung und die Heimat des Glagolitismus. Prag, 1858. 52. F.

V Čas. Čes. Mus. je mnogo pisal o književnosti slovanski na pr. o česki, o slovenski (ilirski cf. Čop) itd. Kar je dovršil, izdal je po smrti njegovi Josef Jireček:

Paul Josef Šafařík's Geschichte der südslawischen Literatur. Prag. I. Slowenisch. u. Glagolitisch. Sch. 1864. 8. VIII. 190. — II. Illyr. u. Kroat. Sch. 1865. V. 382. — III. Serbische Schrift. 1865. 1. u. 2. H. 8. X. 480. — J. Jireček ima zaslugo, da od l. 1863 so v novih prijetnih oblikah jeli izdajati se „P. J. Šafaříka Sebrané Spisy“ p. Starozitnosti I. II. — Rozpravy z oboru věd slovanských (děje — jazyko — a narodopisně, hlavně z Musejníka) itd., da i sedanji Slovani lahko povživajo velikega Šafaříka umotvore.

II. Franc Ksav. vitez Miklošič (Miklosich) r. 20. nov. 1813 v Radomerščaku pri Ljutomeru, kjer je učil se v ljudskih šolah, latinskih (I. II.) v Varaždinu, potem (III — VI. v Mariboru, modroznanski v Gradcu, kjer postane l. 1837 doktor modroslovja, l. 1840 pa na Dunaju doktor pravoslovja; na prigovarjanje Kopitarjevo vstopi v pridvorno knjižnico ter se bavi z jezikoslovjem, posebej slovanskim in služi skriptor od l. 1844 do 1862. L. 1848 postane na Dunajskem vseučilišču začasni, l. 1850 stanoviti profesor staroslovenščine, akademik in dekan, l. 1854 rektor vseučiliški, predsednik pri učiteljskih skušnjah za srednje šole, sovetnik v državni zbornici gosposki, vitez Leopoldovega reda, pravi in častni član premnogih akademij ali učenih društev itd.; sedemdesetletnik umakne se po postavi v pokoj, a — čvrst duhom in telom — ostane vedno delaven na znanstvenem polju, na katerem slovi prvak v vedi staroslovenski. Knjige njegove so opisane tu in tam; posebej glej Letopis Matice Slovenske 1883: Franc Ks. vitez Miklošič (s podobo). Spisal A. Trstenjak (str. 1—54). Zvon IV. 1884. A. Kragelj (K Miklošičevim spisom str. 310—313) itd. itd. — Tu naj se naštejejo njegovi spisi in veliki književni umotvori le nekako sploh! Mej prvimi so na pr.:

Ueber Bopp's vergleichende Grammatik. Wien. Jahrb. 1844. Ueber Vostokov's Ausgabe des Ostromir'schen Evangeliums etc.

Radices linguae slovenicae veteris dialecti. Lipsiae 1845. — Die Wurzeln im Altslovenischen 1858. D. VIII. — Etymologisches Wörterbuch der slavischen Sprachen. Wien 1886. 8. VIII. 517.

Lexicon linguae slovenicae veteris dialecti. Vindobonae 1850. 4. XIV. 204. — Lexicon palaeoslovenico-graeco-latinum . . emendatum auctum. Vindobonae. VI. 1862—1865. 8. XXII. 1171. ¹⁰⁰,

Lautlehre der altslovenischen Sprache. Wien. 1850. III. 1878. 8. 310. — Formenlehre der altsloven. Sprache. Wien. 1850. 8. 73. II. 1854. VIII. 179. — Vergleichende Grammatik der slavischen Sprachen. Wien. 8. 1852—1875. — Lautlehre I. 1852. XVI. 518. II. 1879. 598. — Stammbildungslehre. 1875. XXIV. 504. — Formenlehre. 1856. XVI. 582. II. Wortbildungslehre. 1876. 550. — Syntax. 1868—1874. XII. 896. II. 1883. — Altslovenische Formenlehre in Paradigmen mit Texten aus Glagolitischen Quellen. 1874. 8. XXXV. 96.

S. Joannis Chrysostomi homilia in ramos palmarum. Vindobonae. 1845. — Vitae Sanctorum. 1847. — Monumenta linguae palaeoslovenicae e codice Suprasliensi. 1851. 8. XII. 456. — Apostolus e codice monasterii Šišatovac. 1853. — Chrestomathia palaeoslovenica. 1854. 8. 92. II. (Cum speciminibus reliquarum linguarum slavicarum). 1861. 114. — Lex Stephani Dušani. 1856. 28. — Evangelium s. Matthaei palaeoslovenice e codicibus. 1856. 80. — Chronica Nestoris. Text. russ. sloven. 1860. XIX. 223. — Monumenta Serbica spectantia historiam Serbiae, Bosnae, Ragusii. 1858. 580. — Vita s. Methodii russo-slovenice et latine. 1870. 29. — Vita s. Clementis Episcopi Bulgarorum. 1847.

Bartholomaei Kopitar's kleinere Schriften sprachwissenschaftlichen, geschichtlichen, ethnographischen u. rechtshistorischen Inhalts. I. 1857. 8. 380. — Zum Glagolita Clozianus. 1860. — Slavische Bibliothek o. Beiträge zur slav. Philologie u. Geschichte. I. 1851. 8. 321. — II. Miklosich u. Fiedler. 1858. 312. — Die Legende vom h. Cyrillus. Dümler u. Miklosich. 1870. 48. — Die Sprache des Slovenischen Volksstammes. Literatur der Glagolica. Vid. Glagolitisch in Ersch u. Gruber's Encyklop. I. 1860. — Die christliche Terminologie der slav. Sprachen. 1876. 4. 58.

Die Fremdwörter in den slavischen Sprachen. 1867. 4. 68. — Die slavischen Elemente im Rumunischen. 1861. — Die slav. Elemente im Neugriechischen. 1870. 38. — Im Albanischen. 1870. 38. — Im Magyarischen. 1871. 74. — In den Mundarten der Zigeuner. 1872. — Die Sprache der Bulgaren in Siebenbürgen. Vid. Slav. Bibl. I. II. Geschichte der Lautbezeichnungen im Bulgarischen. 1883. — Über die Sprache der ältesten russischen Chronisten, vorzüglich Nestor's. 1855.

Beiträge zur altsloven. Grammatik. 1875. — Zusammengesetzte Declin. in d. slav. Spr. — Altsloven. Conjug. Bildung der Nomina. Der slav. Personennamen. Der Ortsnamen aus Personennamen. Der slav. Ortsnamen aus Appellativen. Die slavischen Monatsnamen. Das Imperfect in den slav. Spr. Die Verba impersonalia im Slav. Der praepositionslose Local. Über die langen Vocale im Slav. Subjectlose Sätze. Die Negation in den slav. Spr. Über Acc. cum Infinit. Über den Ursprung einiger Casus der pronominal. Decl. Über die nominale Zusammensetzung im Serbischen. Verba intensiva im Altsloven. Die Wurzel cru, trüt, trèt, trat, suff, i, lü etc.

Die serbische Epik. Die Volksepik der Kroaten. Die Russalien. Über Göthes Klagegesang von den edlen Frauen des Asan Aga. 1883. 80. Vuk Stefanović Karadžić. II. 1865—1875. — Acta et diplomata . . Miklosich et Mueller. — Monumenta . . Theiner et Miklosich etc. etc.

Nekaj svojih knjig (nemške v lastnem pravopisu) je dal Miklošič sam na svetlobo (Braunmüller), večino s pomočjo Akademije Dunajske, mnogo v njenem zborniku (Denkschriften der kais. Akademie. Wien. Phil. hist. Classe) ter v njenih poročilih (Sitzungsberichte od l. 1848 itd.) in tudi posebej; nekotiko v glasilih Jugoslav. Akademije p. v Radu

i v Starinah, nekaj v Slav. Bibliothek, v Jahrbücher der Literatur, Beiträge zur vergleichend. Sprachforschung (Kuhn u. Schleicher), v Allg. Encyklop. d. Wissenschaften u. Künste (Ersch-Gruber), Oest. Revue, Zeitschrift f. oest. Gymnas. cf. Vodnikov Spomenik, Slovensko Berilo Gimnaz. itd.

III. Izmail Ivanovič Sreznevskij se je rodil 13. jun. 1812 v Jaroslavi, znanstvu na korist potoval l. 1839—1842 po svetu slovanskem, akademik in 33 let profesor slovanske filologije v Petrogradu, u. 20. febr. 1880. — Kakor se mi zdí, je on ruski Šafařík; jaz morem doslej kazati samo na nektere spise njegove in to le nepopolnoma na pr.:

Svjatilišča i obrjady jazyčeskago bogosluženiya drevnih Slavjan. Charkov, 1846. — Izsledovanie o sovremennom sostojanii slavjanskoj filologii. — Pamjatniki veka X. do Vladimira. — O pismennosti glagoljskoj. O rožanicah. — Drevnie pamjatniki russkago pisima i jazyka v. X—XIV. L. 1862—1865. — Drevnie glagoličeskie pamjatniki sravniteljno sŭ pamjatnikami kiryllici. L. 1866. — Svědenija i zamětki o maloizvěstnichŭ i neizvěstnichŭ pamjatnikach věk. XI—XVI. L. 1867. — Izŭ izslédovanija o drevnějšich pamjatnikach glagolicy horvatskago pisma. — Drevnie slavjanskije pamjatniki jusovago pisima i jazyka. L. 1868. — Knjiga Savina. Psaltir Bolonjski etc. Sanktpeterburgŭ. Perepiska A. Ch. Vostokova itd. itd.

Sreznevskij sloví kot prvi rusovski paleograf in arheolog. Staroslovenskih vzlasti glagoliških spomenikov je več priobčil v Izvěstjih i Zapiskih Imp. Akademije v Petrogradu in tudi v posebnih jako čislanih knjigah. Prve spomenike staroslovenske loči v a) Panonsko-moravske in b) Traško-macedonske; potem umno razločuje spomenike starobolgarske, starosrbske, staroruske itd. (Vid. Rad VIII itd.; Naučný Slovník; cf. Stanko Vraz).

Književnost.

Pedagogika. Po najboljših virih spisal Anton Zupančič, učitelj pedagogike na Ljubljanskem bogoslovskem učilišču. V Ljubljani. Založila Katoliška Bukvarna. Tiskala Katoliška Tiskarna. 1888. To lepo in prekoristno delo ima v osmerki 152 strani in obsega: Vvod. § 1. Kaj je vzgoja; nje potrebnost. § 2. Naloga vzgoje. Prvi del. Gojenec. § 3. O rejencu sploh. A. Telo. § 4. Nauk o človeškem telesu. § 5. Skrb za telo. B. Duša. § 6. O človeški duši sploh. I. Spoznavnost. § 7. O spoznavanju sploh. § 8. Nazornost. § 9. Obraznost. § 10. Mislenost. § 11. Jezik. II. Čustvenost. § 12. O čustvu sploh. § 13. Posamezna čustva. § 14. Afekti. § 15. Dušnost. III. Hotenje. § 16. O vzmožnosti želenja in hotenja sploh. § 17. Nagon. § 18. Poželenje in strast. § 19. Volja in značaj. § 20. Najvažniši posebni prikazi dušnega življenja. Drugi del. Vzgojitelj. § 21. Raznovrstni vzgojitelji. § 22. Stariši, duhovnik, učitelj. § 23. Vzgojna sredstva. Tretji del. Kraj in način vzgajanja. § 24. Domača hiša. § 25. Šola. A. Šola vzgojilnica. § 26. I. Telesna vzgoja. § 27. II. Duševna vzgoja. Splošnje. § 28. Obrazovanje spoznavnosti: a) nazornost § 29. b) spomin § 30. c) domišljija § 31. d) razum § 32. e) pamet. § 33. Obrazovanje jezika. § 34. Obrazovanje čustvenosti sploh. § 35. Obrazovanje posameznih čustev: a) individualni čuti § 36. b) socialni čuti § 37. c) pobožni čuti. § 38. O obrazovanju hotenja sploh. § 39. Obrazovanje ponaturnega hotenja: nagoni. § 40. O obrazovanju duševnega hotenja ali proste volje sploh. § 41. Kako voljo povzdigovati do moralne svobode: a) z zgledom, poukom in privado. § 42. Kako voljo povzdigovati do moralne svobode: b) s strahovanjem (disciplino). § 43. Kako voljo povzdigovati do moralne svobode: c) z zapovedjo, prepovedjo in nadzorom. § 44. Kako voljo povzdigovati do moralne svobode: d) s plačili in kaznimi. § 45. Kako naj učitelj pokrepčuje gojenca v moralni svobodi. § 46. Obrazovanje značaja. B. Šola učilnica. § 47. Uvod. § 48. I. Kaj in koliko naj uči ljudska šola. § 49. II. Kako učiti: a) o metodi ali načinu poučevanja sploh § 50. b) načela poučevanja. § 51. Nadaljevanje. § 52. Kako učiti: c) učna pot. § 53. Kako učiti: d) učna oblika. § 54. Vprašanje. § 55. Odgovor. § 56. Učila. Dostavek. § 57. Obrazovanje nepolnočutnih otrok.